

ЗНАЧАЈ РЕГИОНАЛНИХ РАЗВОЈНИХ АГЕНЦИЈА У ПОДСТИЦАЊУ ПРИВРЕДЕ РЕГИОНА НА ТЕРИТОРИЈИ СРБИЈЕ

Немања Јосифов¹, Марко Седлак², Милан Младеновић³

Апстракт: У раду су представљене улоге које регионалне развојне агенције на територији Србије имају, а односе се на промоцију регионалног развоја и јачање конкурентности региона. Дат је осврт на њихово оснивање, пословање, мисије и визије за просперитет региона. Пажња је посвећена поступцима који морају бити испуњени да би регионална развојна агенција добила акредитацију и могла успешно да послује. Циљ је да се размотри начин на који регионалне развојне агенције утичу на подстицање целокупне привреде региона. Наглашена је интеракција између регионалних развојних агенција и јединица локалне самоуправе, као и њихов однос са привредом, научном и стручном јавношћу. Приказани су услови за вредновање, али и могућности даљег побољшања ефикасности рада. Предочен је значај регионалних развојних агенција у оснаживању културног живота и поспешивању интеррегионалне сарадње. Фокус је и на интеракцијама које постоје између регионалних развојних агенција, али и односу који државни ниво управе има према њиховом раду и пословању.

Кључне речи: регионалне развојне агенције, привреда, региони, регионални развој, култура

УВОД

Региони су сложене и динамичне територије, као резултат њихове природне и друштвене компоненте и повезаности процеса у њима (Castro-Arce & Vanclay, 2020). Регионални развој је један од кључних чинилаца јачања привреде. То је сложен процес који тражи интердисциплинарно проучавање. Кључни фактори развоја су: природни и људски ресурси, ниво технолошког развоја, капитал, знање, институционални и законодавни оквир, вредности, етика и посвећеност (Šabić & Vujađinović, 2017). Савремене теорије повећавају индиције да је регионални развој ендегени, међусекторски процес у којем социоекономске везе и знање имају доминантну улогу (Vujađinović et al., 2023). Циљ је да се региони развију у пуном капацитету користећи своје потенцијале, са нагласком да не постоји универзални образац, већ да се свака територијална јединица развија у складу са сопственим могућностима. Регионализација је инструмент којим се може најбоље искористити простор (Vujađinović & Šabić, 2017). Растући диспаритети између главних урбаних центара и већег дела периферних региона представљају друштвене изазове (Grillitsch & Sotarauta, 2020). У Србији, традиционално неразвијене области су рурални, брдско-планински и погранични јужни, југозападни и источни делови (Miljanović et al., 2010).

Главни актери у спровођењу нове регионалне политике су развојне агенције и центри за развој малих и средњих предузећа (Golić & Joksimović, 2017). Регионалне развојне агенције су основни инструмент привредне инфраструктуре које се оснивају ради подршке локалном и регионалном развоју (Sabatti, 2022).

На територији Европе од 1992. године функционише Европско удружење развојних агенција (ЕУРАДА) које има улогу у промоцији регионалног развоја. Оно представља развојне агенције пред институцијама Европске уније и олакшава сарадњу међу практичарима регионалног економског развоја, нудећи простор за умрежавање, планирање заједничких пројеката ЕУ, сарадњу, залагање и учешће на европском нивоу. Дакле, ЕУРАДА служи као међународно добро успостављено средство за повезивање развојних агенција једна са другом, са Европом и са

¹ Универзитет у Београду - Географски факултет, Студентски трг 3/III, 11000 Београд, Србија, nemanja.josifov@gef.bg.ac.rs, ORCID: 0009-0007-9148-2664

² Универзитет у Београду - Географски факултет, Студентски трг 3/III, 11000 Београд, Србија, markosedlak008@gmail.com, ORCID: 0009-0007-1400-4749

³ Студент основних студија, milanmladenovic@gmail.com

могућностима које Европа може да понуди (Halkier & Danson, 2017). Признајући предности међурегионалне сарадње, ЕУРАДА је од самог почетка активно укључена у истраживање, тестирање и промоцију иновативних пракси регионалног развоја. Она користи своју стручност да идентификује и шири најбоље праксе, олакша размену знања и понуди могућности умрежавања за своје чланове. Чланице су већина земаља Европске уније, Уједињено Краљевство Велике Британије и Северне Ирске, Турска и Украјина. Ово удружење поседује свој годишњи програм рада у циљу подстицања интеракција међу стручњацима који се баве регионалним развојем. Основни циљеви организације су: подстицање иновација на регионалном и међурегионалном нивоу, унапређење вештина и талената, јачање међународне сарадње, подстицање сарадње са субјектима као што су Заједнички истраживачки центар (ЈРЦ), ОЕЦД и многи други (EURADA, 2024).

На територији Босне и Херцеговине, од 2001. године започет је процес формирања агенција за регионални развој, као покретач успешне имплементације развојних стратегија (Osmanović, 2004). Регионална развојна агенција РЕРА у Хрватској основана је са циљем сарадње јавног, приватног и цивилног сектора у Сплитско-далматинској жупанији (Stipanović, 2017). Развојна агенција „Рајна-Палатинат“ је дугорочна институција успостављена од Министарства унутрашњих послова Рајна-Палатинат и Министарства за спорт, као и Техничког универзитета у Кајзерслаутерну 2003. године. Иницијатива за стварање агенције потекла је од савезне државе и њен циљ је био да примени научни приступ за регионални развој и да пронађе новог партнера у оквиру Министарства да би дала подршку општинама (Kovanen et al., 2023). Значај регионалних развојних агенција препознат је и ван европског континента. Савезна влада Канаде је 1987. године увела суштински нову структуру за политику регионалног развоја. Регионалне развојне агенције (РРА), са одвојеним ресорним структурама и државним министрима, основани су за Атлантску Канаду (Atlantic Canada Opportunities Agency (ACOA)) и Западну Канаду (Western Economic Diversification Canada (WED)) (Bradford, 2018). Регионалне развојне агенције у Канади, као и у многим другим земљама, конципиране су да служе као споне између локалних услова, регионалних интереса и федералних приоритета. Иако је стварање регионалних развојних агенција био део дугогодишњег федералног програма за смањење економских диспаритета широм земље, свака од њих има различите стратегије у спровођењу сличних циљева као сопствене циљеве у ономе што сматрају најбољом подршком локалног економског раста у свом региону (Elsibai et al., 2023).

РЕГИОНАЛНЕ РАЗВОЈНЕ АГЕНЦИЈЕ У СРБИЈИ

Године 2009. основана је Национална агенција за регионални развој ради обављања регулаторних послова, утврђивања и смањења регионалних неједнакости. Након њеног укидања 2016. године, ову улогу преузела је Развојна агенција Србије (Golić & Joksimović, 2017), која има мрежу регионалних развојних агенција у Панчеву, Зајечару, Зрењанину, Врању, Лесковцу, Краљеву, Нишу, Ужицу, Новом Саду, Руми, Новом Пазару, Крагујевцу, Београду, Лозници, Пожаревцу, Суботици и Крушевцу (Развојна агенција Србије, 2020). То су привредна друштва или удружења креирана у сврху регионалног развоја и акредитована у складу са Законом о регионалном развоју. Настале су као резултат партнерства између општина, предузетника и цивилног друштва, иако не у свим случајевима (Molnar, 2013). С обзиром да су пред њима огромни изазови, утврђен је минималан број регионалних развојних агенција које морају бити акредитоване по регионима: 1) Регион Војводине (3 регионалне развојне агенције); 2) Београдски регион (1 регионална развојна агенција); 3) Регион Шумадије и Западне Србије (4 регионалне развојне агенције); 4) Регион Јужне и Источне Србије (3 регионалне развојне агенције); 5) Регион Косова и Метохије (1 регионална развојна агенција)⁴ (Службени гласник РС, бр. 51/2009, 30/2010 и 89/2015).

ПОСЛОВАЊЕ И ВРЕДНОВАЊЕ РАДА

Како би регионална развојна агенција могла успешно да послује неопходно је да се испуне услови за акредитацију, а то су:

1. да је захтев за акредитацију поднело привредно друштво основано као друштво са ограниченом одговорношћу чији су већински власници капитала (више од 50%) јединице локалне самоуправе, односно да је захтев за акредитацију поднело удружење основано у складу са прописима којима се уређују удружења, чији су већински оснивачи јединице локалне самоуправе, у складу са Законом;

⁴ Седиште Регионалне развојне агенције за Косово и Метохију се налази у Косовској Митровици. Основана је 03.05.2018. године. (Извор: <https://search.bisnode.rs/rs/1147147/regionalna-razvojna-agencija-kosova-i-metohije-doo-kosovska-mitrovica/> (приступљено 29.05.2024.)).

2. да привредно друштво у оснивачком акту, статуту, акту о систематизацији, односно акту о распоређивању запослених има наведене и послове из области регионалног развоја и пружање подршке привредним друштвима и предузетништву, односно да је удружење основано ради унапређења регионалног развоја и подршке привредним друштвима и предузетништву, у складу са Законом;
3. да су оснивачи привредног друштва односно удружења најмање три јединице локалне самоуправе које имају седиште у статистичком региону у којем се оснива или је основана регионална развојна агенција, осим за Београдски регион;
4. да су јединице локалне самоуправе као оснивачи предвидели и обезбедили у оквиру својих одлука о буџету и на основу уговора са регионалним развојним агенцијама годишњу чланарину ради обезбеђења средстава за рад и пословање привредног друштва, односно удружења у износу од најмање 0,10% од укупно остварених пореских прихода из претходне године у односу на годину у којој се врши пренос средстава, осим за град Београд где је годишња чланарина у износу од најмање 0,02% и за град Нови Сад где је годишња чланарина у износу од најмање 0,05%, од укупно остварених пореских прихода из претходне године у односу на годину у којој се врши пренос средстава;
5. 4а) да су јединице локалне самоуправе из Региона Косова и Метохије као оснивачи предвидели уговором годишњу чланарину ради обезбеђења средстава за рад и пословање привредног друштва, односно удружења у износу од најмање 200.000 динара;
6. да су други оснивачи предвидели уговором годишњу чланарину ради обезбеђења средстава за рад и пословање привредног друштва, односно удружења у износу од најмање 10.000 динара;
7. да имају усвојен пословни и финансијски план од стране свог надлежног органа за текућу годину, извештај о пословању и финансијски извештај, односно извештај о досадашњем пословању за претходну годину, као и доказ о уплаћеним чланаринама оснивача. Приликом прве акредитације и обнове акредитације, као и у току трајања акредитације неопходно је да је најмање 50% јединица локалне самоуправе оснивача регионалне развојне агенције уплатило предвиђену чланарину;
8. да имају обезбеђен пословни простор минималне површине 30 m² и најмање пет опремљених радних места са рачунарском опремом и интернет конекцијом;
9. да имају одговарајући кадровски потенцијал за спровођење политике регионалног развоја и развоја предузетништва и то најмање пет радно ангажованих лица од чега најмање два лица са високом стручном спремом (Službeni glasnik RS, br. 74/2010, 4/2012, 44/2018 – dr. zakon, 69/2019 i 113/2022).

Послови регионалне развојне агенције су да: учествује у припреми и спровођењу развојних докумената и прати њихову реализацију на нивоу региона и јединица локалне самоуправе; сарађује са аутономним покрајинама и јединицама локалне самоуправе у припреми и примени локалних развојних планова; представља интерес региона у односима са Националном и регионалном развојном агенцијом и у оквиру своје надлежности учествује у реализацији усвојених развојних докумената; припрема и спроводи програме стручног усавршавања за потребе развоја привредних друштава и предузетништва, развоја инфраструктуре и развоја институција и организација и за унапређење капацитета јединица локалних самоуправа; прати и спроводи мере и реализује развојне пројекте за које је овлашћена; обавља послове међународне, прекограничне и међуопштинске сарадње из своје надлежности; води информациони систем од значаја за регион и област; обавља и друге послове у складу са оснивачким актом. Регионалне развојне агенције као удружења имају различите изворе финансирања које им служе за рад и обављање послова, а то су: приходи које остварају обављањем послова; буџет јединица локалне самоуправе које су оснивачи регионалне развојне агенције; донације, спонзорства, развојна помоћ домаћих и страних правних и физичких лица; други извори у складу са законом (Службени гласник РС, бр. 51/2009, 30/2010 и 89/2015). Критеријуми за прву акредитацију су: географска заступљеност (да ли су јединице локалних самоуправа са подручја једне области тј. округа), број јединица локалне самоуправе које су оснивачи регионалне развојне агенције, број других оснивача, број становника на простору на коме делује агенција, стручни кадар, техничка опремљеност и обезбеђена средства за рад на годишњем нивоу. Ови критеријуми су операционализовани кроз акредитационе поене.

Табела 1. Критеријуми за прву акредитацију регионалне развојне агенције (РРА)

Критеријум	Подкритеријум	Број поена
Географска заступљеност	мање од 50% ЈЛС оснивача РРА унутар једне области	1
	више од 50% ЈЛС оснивача РРА унутар једне области	2
Број ЈЛС које су оснивачи РРА	минимум три оснивача РРА	3
	више од три оснивача РРА	+1*
Број оснивача	до пет оснивача	1
	више од пет оснивача	2
Број становника	мање од 100.000 становника	1
	од 100.000 до 200.000 становника	2
	од 200.000 до 500.000 становника	3
	више од 500.000 становника	4
Број запослених	пет запослених	1
	од 6 до 10 запослених	2
	више од 10 запослених	3
Образовна структура	мање од 70% запослених са високом стручном спремом	1
	више од 70% запослених са високом стручном спремом	3
Техничка опремљеност	опремљен пословни простор	2
	аутомобил	+1*
	сала за обуке	+1*
	пословна јединица ван седишта	+2*
Обезбеђена средства за рад на годишњем нивоу	обезбеђена средства кроз чланарину	2
	обезбеђена средства из других извора	1
* за сваку додатну карактеристику добијају се додатни поени		

(Службени гласник РС, бр. 74/2010, 4/2012, 44/2018 – др. закон, 69/2019 и 113/2022)

На основу прегледа поена који се додељују за одређени критеријум, може се констатовати да се највише поена може добити на броју оснивача РРА и броју становника. Треба истаћи да је минималан број поена за прву акредитацију 12. Са друге стране минималан број поена за обнову акредитације је 15. Оцена комисије се креће у распону од 0 (не испуњава услове) до 5 (одличан). Не може се обновити акредитација ако комисија за вредновање није дала најмање просечну оцену 3 (добар). Критеријуми за обнову акредитације односе се на број услуга обављених за јавни и приватни сектор, као и степен успешности ових услуга. У критеријум улази и извештај комисије, образоване за вредновање рада агенција. Треба подвући да прва акредитација важи две године, а свака следећа пет година (Службени гласник РС, бр. 51/2009, 30/2010 и 89/2015).

Услови за вредновање рада регионалних развојних агенција су: да је регионална развојна агенција акредитована у складу са Уредбом о утврђивању услова, критеријума и начина акредитације за обављање послова регионалног развоја и одузимање акредитације пре истека рока на који је издата; да је регионална развојна агенција уписана у регистар у складу са Правилником о садржини и изгледу јединственог регистра акредитованих регионалних развојних агенција; да је поднела годишњи извештај о раду и пословању Агенцији и оснивачима; извештај Агенције о обиласку регионалне развојне агенције у складу са Законом; да је поднела податке на обрасцу - Евалуациони образац. Критеријуми за вредновање рада акредитованих регионалних развојних агенција су: институционални критеријум; организациони критеријум; критеријум учинка везан за подршку развоју приватном сектору и регионалном развоју; критеријум везан за промотивне активности. Вредновање критеријума врши се на основу индикатора и поена. Укупно има 16 индикатора (од позитивног мишљења регионалног развојног савета, преко

степен реализације плана рада акредитоване регионалне развојне агенције, до видљивости услуга подршке акредитоване регионалне развојне агенције за коришћење подршке и броја промотивних активности). Уколико акредитована регионална агенција буде вреднована: са мање од 20 поена оцениће се оценом «не испуњава услове»; од 20 до 30 поена оцениће се оценом «довољан»; од 31 до 40 поена оцениће се оценом «добар»; од 41 до 50 оцениће се оценом «врло добар»; преко 51 оцениће се оценом «одличан». Минимални услов од 20 поена мора се испунити по свим индикаторима по којима се захтева минималан број поена (Службени гласник РС, бр. 6/2011-11).

МИСИЈЕ И ВИЗИЈЕ

Регионалне развојне агенције имају своје дефинисане циљеве како би допринели уравнотеженом регионалном развоју. Основни циљеви су повећање конкурентности региона, дефинисање и спровођење регионалних развојних политика и планова, сарадња са локалним, националним и међународним стејкхолдерима, унапређење квалитета живота, заштита животне средине, развој људских ресурса, социјалних и културних вредности. Специфични циљеви подразумевају развој малих и средњих предузећа, развој промотивних алата региона, подршка у креирању локалних и регионалних стратешких докумената, унапређење услуга јавног сектора, унапређење образовања, подршка маргинализованим слојевима друштва, подршка развоју регулационих и просторних планова (Regionalna agencija za prostorni i ekonomski razvoj Raškog i Moravičkog okruga, 2022). Посебну пажњу треба обратити на програме подршке развоју руралне средине и пољопривреде (Агенција за регионални развој Расинског округа, 2023). Визија агенција је да буду кључни носилац развојних процеса, кроз креирање и координацију имплементације развојних стратегија, јачање идентитета територије на којој остварују свој утицај (Regionalna agencija za ekonomski razvoj Šumadije i Pomoravlja, 2010). Регионалне развојне агенције активно обликују визије региона и средства за њихово остваривање. Њихов успех је повезан са правцима регионалних диспаратитета што изискује напоре за надоградњу њиховог управљања, што подразумева да се претежно рурални и периферни региони могу суочити са посебним изазовима у подршци колаборативном управљању (Kovanen et al., 2023). Мисија је подстицање регионалног развоја коришћењем фондова ЕУ да би се привукле стране инвестиције. Визија је да регионална развојна агенција буде спона јавног, приватног и цивилног сектора у изградњи партнерстава и институција (Regionalna razvojna agencija Srem, n.d.).

ОДНОСИ СА ЈЕДИНИЦАМА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ И ПРИВРЕДОМ

С обзиром да су оснивачи регионалних развојних агенција углавном локалне самоуправе, у складу са Законом о регионалном развоју, оне пружају помоћ малим и средњим предузећима кроз информације, саветодавне услуге, менторинг, обуке, промоције, теренску контролу, као и јединицама локалне самоуправе кроз припрему и спровођење пројеката и развојних докумената. Оно о чему се огледа значај регионалних развојних агенција заправо је сарадња са Министарством привреде, посебно у домену малих и средњих предузећа. Министарство привреде истиче своју финансијску подршку, а кроз Програм стандардизованог сета услуга пружа релевантне информације, обуке, саветодавне услуге и менторинг. Ове услуге су бесплатне и могу се користити у регионалним развојним агенцијама. Агенције су и битан партнер Министарства за европске интеграције у спровођењу регионалне политике. Такође, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде и други привредни субјекти заинтересовани су за коришћење потенцијала регионалних развојних агенција на регионалном и локалном нивоу. Регионалне развојне агенције имају битну улогу у комуникацији са грађанством кроз бројне радионице из домена различитих друштвених сфера (Ministarstvo privrede Republike Srbije, 2021).

УЛОГА У КУЛТУРНОМ РАЗВОЈУ РЕГИОНА

Запажено је истраживање које приказује значај регионалних развојних агенција за културни развој Србије. Оно повезује политику регионалног развоја и културну политику. Циљ је био разматрање улоге регионалних развојних агенција у промовисању културе региона, истицању његовог идентитета. Основна хипотеза је да се развојни потенцијали културе не користе довољно у развоју локалних заједница и региона и да култура у регионалном развоју нема адекватно место. Додатна хипотеза је да се културном политиком не препознаје потенцијал регионалних развојних агенција у пружању доприноса и трансформацији целокупног система и културном развоју на свим нивоима. Битан је и начин на који се домаћи и међународни

фондови користе за потребе културе. Истакнути су ендогени ресурси региона у контексту природних, друштвених и културних предиспозиција. Истраживање је показало да регионалне развојне агенције могу дати изузетан допринос развоју културне политике, односно повезати културне установе и локалну власт са донаторима, нарочито иностраним. На овај начин би се развило предузетништво из ове области. Регионалне развојне агенције играле би круцијалну улогу у имплементацији културне политике. Оне могу бити значајан партнер за имплементацију Националне стратегије развоја културе за период од 2019. до 2029. године. Могућности су огромне када је у питању веза између културне, регионалне политике и унапређење вертикалне и хоризонталне сарадње. У том смислу, значајно је партнерство регионалних развојних агенција, Министарства културе и информисања, јединица локалне самоуправе и установа културе (Стојановић, 2019).

СМЕРНИЦЕ ЗА ПОБОЉШАЊЕ РАДА И ИНТЕРРЕГИОНАЛНУ САРАДЊУ

Како би регионалне развојне агенције побољшале квалитет рада и услуга неопходно је јачати њихов капацитет за припрему инфраструктурних пројеката у сврху помоћи јединицама локалне самоуправе. Регионалне развојне агенције морају боље поспешивати међуопштинску сарадњу, транспарентније и ефикасније обављати своје послове. Регионалне развојне агенције имаће улогу у припреми и спровођењу сопствених пројеката финансираних из ЕСИ фондова. Поред њих, могући корисници средстава су и јединице локалне самоуправе, мала и средња предузећа, заводи за запошљавање, невладине организације, образовне институције, привредне коморе... Регионалне развојне агенције могу имати улогу и у припреми и обуци будућих корисника ЕСИ фондова. Неопходна је боља подршка Министарства за европске интеграције како би се обучили потенцијални корисници ЕСИФ средстава на локалном и регионалном нивоу. Веће учешће регионалних развојних агенција у спровођењу кохезионе политике може бити од огромне користи, јер могу да допринесу унапређењу сарадње и развоју партнерства. Искуства земља ЕУ су показала да кохезиона политика ЕУ јача капацитете актера на регионалном и локалном нивоу за спровођење пројеката финансираних из ЕСИ фондова. Повећање капацитета локалних и регионалних актера кључни су основ за развој на регионалном и локалном нивоу. Битно је унапредити и побољшати сарадњу регионалних развојних агенција са својим оснивачима и заинтересованим странама на локалном нивоу (Кнежевић & Јерemiћ, 2018). Привредни раст региона, повећање његове активности, прилив страних инвестиција може се остварити кроз предузетничке инкубаторе. Неопходно је:

- успоставити блиску сарадњу са локалним актерима који имају утицај на развој предузетништва;
- постићи договор са локалним властима о подржавању и облицима сарадње око активности предузетничког инкубатора;
- договорити сарадњу са Привредном комором која иницира предузетништво, односно, укључити у процес сарадње регионалне развојне агенције, мала и средња предузећа, због сличности у мисијама и визијама;
- затражити подршку Националне службе за запошљавање;
- контактирати са Институтима и Универзитетима са циљем добијања подршке у раду;
- укључити невладин сектор и локалне медије;
- укључивање и активирање свих учесника у заједници (Vojnović et al., 2013).

Кординацијом регионалних развојних агенција постиже се међународна и међурегионална сарадња. Једино случај где свако има шансу да учествује у спровођењу пројеката може да превазиђе негативну перцепцију агенција као самодовољних структура јавне управе. Регионалне развојне агенције треба да буду иницијатори промена и остварују запажене резултате. Неопходно је успоставити механизам за консултације са заинтересованим странама са своје територијалне надлежности. Смернице даљег развоја тицале би се потребе државе да успостави финансијски оквир за суфинансирање и претфинансирање регионалних и локалних развојних пројеката. Регионалне развојне агенције морају се активније укључити у планове активности ресорних Министарства, те добити финансијску подршку у сврху промовисања регионалног развоја. Неопходно је људима приближити активност регионалних развојних агенција, с обзиром да многи не знају да оне постоје и које су заправо њихове улоге. Такође, битно је ојачати квалификације, позиције и овлашћења запослених да би се обезбедила њихова независност у односу на промене локалне политичке ситуације. Деловање треба усмерити ка малим и средњим предузећима како би се следила пракса земаља ЕУ. Агенције морају имати јасно дефинисан стратешки оквир како би се задовољиле потребе привреде и цивилног друштва.

Да би се то постигло важно је све заинтересоване стране укључити у активности и мобилисати постојећи људски и друштвени капитал. Како би регионалне развојне агенције ефикасније радиле на централном нивоу треба осмислити посебне мере подршке за пројекте од значаја за регионални ниво (Осоколјић & Dolapčev, 2014).

Добар пример анализе регионалног развоја представља централни словеначки регион, где су у истраживање били укључени респоденти из помоћних институција, високотехнолошких предузећа, развојног института и државне агенције, помоћу којих су оцењене могућности региона за иновације. Како би се регион развио неопходна је реализација привредних иницијатива са високом технологијом знања и вишим потенцијалом раста, те је неопходно остварити баланс међу инструмената за подршку раста нових предузећа на једној страни и инструмената за подршку раста постојећих предузећа на другој. Проблем који системски треба решавати односи се на поверење између послодаваца, препреке код стварања иновативних окружења, проблем погрешног регионалног позиционирања технолошких паркова, мало је комуникације и сарадње са другим институцијама, краткорочни су пројекти које објављује држава (Vojnović et al., 2013).

У сврху промоције регионалних развојних агенција у Србији, Београдска отворена школа је 2014. године одржала конференцију за новинаре „Сарадња између регионалних развојних агенција и њихових заинтересованих страна“. Она се тицала рада регионалних развојних агенција, њихове улоге у политици регионалног развоја, као и сарадње. На поменутој конференцији представљена је студија практичне политике „Од принципа до праксе: Ка делотворним и ефикаснијим регионалним развојним агенцијама у Републици Србији“ коју је урадио пројектни тим Београдске отворене школе „Развој заиста: Евалуација утицаја и учинака регионалних развојних агенција у Србији“ коју је подржао Европски фонд за Балкан уз помоћ својих партнера (Institut za teritorijalni ekonomski razvoj, 2014).

Пример промовисања економског развоја региона и интеррегионалне сарадње представља актуелни пројекат под називом „Подстицање примене хибридних система грејања и хлађења коришћењем плитке геотермалне енергије у Дунавском региону – Danube GeoHeCo“. На овом великом пројекту ангажована је широка заједница научне и стручне јавности у циљу ефикаснијег рада и успостављања међурегионалне сарадње из Хрватске, Мађарске, Аустрије, Словеније, Словачке, Румуније, Босне и Херцеговине и Србије (Факултет инжењерских наука Универзитета у Крагујевцу, Регионална агенција за економски развој Шумадије и Поморавља, Регионална развојна агенција Бачка). На пројекту је и 15 придружених партнера, представника локалних, регионалних и националних власти, институција високог образовања, удружења и фондова (Regionalna agencija za ekonomski razvoj Šumadije i Pomoravlja, 2024).

У циљу јачања интеррегионалне сарадње и умрежавања регионалних развојних агенција од 26. до 28. марта 2024. године одржан је други по реду Форум о регионалном развоју АП Војводине у Врднику. Организатори су били регионалне развојне агенције са територије АП Војводине и то: Регионални центар за друштвено-економски развој Баната, Регионална развојна агенција Срем, Регионална развојна агенција Панонрег, Регионална развојна агенција Јужни Банат и Регионална развојна агенција Бачка уз подршку Покрајинске владе, Покрајинског секретаријата за регионални развој, међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу, а циљ је био јачање институционалне сарадње и подршка равномерном регионалном развоју. На овом догађају било је присутно више од 150 представника јавног, приватног и цивилног сектора. Три кључне теме које су биле у фокусу: институционална и финансијска подршка регионалном развоју; економски развој; заштита животне средине. Форум је организован у форми панела где се говорило о институционалној и финансијској подршци регионалном развоју, изазовима и перспективама развоја малих и средњих предузећа, Зеленој агенди и тржишту радне снаге, чистој животној средини, као и о био отпаду у контексту зелене транзиције. На скупу су били присутни представници Делегације ЕУ у Србији, Министарства привреде, Покрајинске Владе, Развојне агенције Србије, представници УНДП-а, регионалних развојних агенција, приватног и цивилног сектора (Regionalna razvojna agencija JUG, 2024).

Проблем рада регионалних развојних агенција представља недефинисан стратешки оквир политике регионалног развоја као и неадекватан институционални оквир за вођење политике регионалног развоја. Поједине нове регионалне развојне агенције немају довољан капацитет како би постали главни носиоци регионалног развоја. Велики проблем представља финансијска одрживост, јер одређени број оснивача регионалних развојних агенција не испуњава уговорне обавезе по питању плаћања чланарине. Битно је напоменути постојање Српске асоцијације регионалних развојних агенција где регионалне развојне агенције преко ње учествују у раду преговарачке радне групе за поглавље 22 кроз коју олакшавају вођење преговора и усаглашавање у областима законодавног оквира, институционалног оквира, програмирања, припреми административних капацитета, праћења и евалуације, финансијског управљања и контроле (Кнежевић & Jeremić, 2018).

ЗАКЉУЧАК

Мрежа акредитованих регионалних развојних агенција на територији Србије добро је распоређена, али се о њиховом раду, улози и значају мало зна када је у питању цивилно становништво. Неопходно је јачати капацитете, транспарентност у раду, како би се региони развили, а агенције успешно служиле сврси због које су основане. Потребно је дати већа овлашћења регионима, који су стуб развоја у земљама ЕУ, подстицати државни ниво власти да се више заинтересује и помогне пословање постојећих и оснивање нових регионалних развојних агенција. Оне морају побољшати интеррегионалну сарадњу уз коришћење свих расположивих средстава и фондова ЕУ. Несумњиво је да регионалне развојне агенције представљају значајан корак у оснаживању региона, подстицању његовог просперитета како на економском, тако и на културном плану. Оне су важне јединицама локалне самоуправе (које су углавном њихови оснивачи) у планирању и имплементацији бројних стратешких докумената. Даља истраживања односила би се на испитивање ставова становништва о регионалним развојним агенцијама (шта су регионалне развојне агенције, која је њихова улога, на који начин ступити у контакт са њима, како могу бити од помоћи развоју привреде), радити студије случаја како би се видело на који начин регионална развојна агенција делује на конкретном простору своје надлежности, које су предности, недостаци, могућности и претње за њихово пословање.

ЗАХВАЛНИЦА

Рад је подржан средствима Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор број 451/03/65/2024-03/200091).

ЛИТЕРАТУРА

- Агенција за регионални развој Расинског округа (2023). *О нама. Ко смо ми?* Преузето са https://arrro.rs/?page_id=72
- Закон о регионалном развоју (Службени гласник РС, бр. 51/2009, 30/2010 и 89/2015)
- Правилник о ближим условима и критеријумима за вредновање рада регионалних развојних агенција (Службени гласник РС, бр. 6/2011-11)
- Стојановић, А. (2019). *Регионалне развојне агенције и културни развој у Србији*. Београд: Завод за проучавање културног развитка.
- Bradford, N. (2018). *Canadian regional development policy. Flexible governance and adaptive implementation*. Department of Political Science, Huron University College, Western University, London, Canada.
- Castro-Arce, K. & Vanclay, F. (2020). Transformative social innovation for sustainable rural development: An analytical framework to assist community-based initiatives. *Journal of Rural Studies*, 74, 45-54. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.11.010>
- Elsibai, K., Montsion, J. M., De Fuentes, C., Hall, P. V. & Brunelle, D. (2023). Economic Development and Canada's Gateways: A Tale of Two Regional Development Agencies. *Canadian Journal of Regional Science*, 46(3), 29-36. <https://doi.org/10.7202/1108480ar>
- EURADA (2024). *EURADA Work Programme 2024*. Преузето са <https://www.eurada.org/activities/annual-work-programme>
- Golić, R. & Joksimović, M. (2017). Regionalization of Serbia as an instrument of balanced regional development and reduction of regional inequalities. *Collection of Papers - Faculty of Geography at the University of Belgrade*, 65(1a), 209-226. doi: 10.5937/zrgfub1765209G
- Grillitsch, M. & Sotara, M. (2020). Trinity of change agency, regional development paths and opportunity spaces. *Progress in human geography*, 44(4), 704-723.
- Halkier, H. & Danson, M. (2017). Regional development agencies in Western Europe: a survey of key characteristics and trends. In *Regional Development Agencies in Europe* (pp. 26-44). Routledge.
- Institut za teritorijalni ekonomski razvoj (2014). *Saradnja između regionalnih razvojnih agencija i njihovih zainteresovanih strana*. Преузето са <http://www.regionalnirazvoj.com/sr/news/details/73>
- Knežević, I. & Jeremić, V. (2018). *Uloga akreditovanih regionalnih razvojnih agencija (ARRA) u procesu pripreme i sprovođenja kohezione politike u Republici Srbiji*. Zaječar: Regionalna agencija za razvoj istočne Srbije.
- Kovanen, S., Ulrich, P. & Gailing, L. (2023). Institutionalizing collaborative regional governance in organizationally thin regions—Regional development agencies and the neglect of social innovations. *Frontiers in Political Science*, 5, 1092295. DOI 10.3389/fpos.2023.1092295
- Miljanović, D., Miletić, R. & Đorđević, J. (2010). Regional inequality in Serbia as a development problem. *Acta geographica Slovenica*, 50(2), 253-275. DOI: 10.3986/AGS50204
- Ministarstvo privrede Republike Srbije (2021). *Akreditovane regionalne razvojne agencije značajni partneri Ministarstva privrede*. Преузето са [https://privreda.gov.rs/lat/aktuelno/vesti-i-saopstenja/atanaskovic-akreditovane-regionalne-razvojne-agencije-znacajni-partneri](https://privreda.gov.rs/lat/aktuelno/vesti-i-saopštenja/atanaskovic-akreditovane-regionalne-razvojne-agencije-znacajni-partneri)
- Molnar, D. (2013). *Regionalne nejednakosti i privredni rast: primer Srbije (doktorska disertacija)*. Београд: Универзитет у Београду – Економски факултет.

- Ocokoljić, S. & Dolapčev, V. (2014). *Od principa do prakse: ka delotvornim i efikasnim regionalnim razvojnim agencijama u Republici Srbiji*. Beograd: Beogradska otvorena škola.
- Osmanković, J. (2004). Regionalizacija i regionalni razvoj Bosne i Hercegovine u poslijeratnom razdoblju. *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, 2(1), 33-44.
- Razvojna agencija Srbije (2020). *Akreditovane regionalne razvojne agencije*. Preuzeto sa <https://ras.gov.rs/regionalni-razvoj/akreditovane-regionalne-razvojne-agencije>
- Regionalna agencija za ekonomski razvoj Šumadije i Pomoravlja (2010). *Misija i vizija*. Preuzeto sa <http://www.redasp.rs/misija-i-vizija.p14.html>
- Regionalna agencija za ekonomski razvoj Šumadije i Pomoravlja (2024). *Održan prvi sastanak na projektu „Podsticanje primene hibridnih sistema grejanja i hlađenja korišćenjem plitke geotermalne energije u Dunavskom regionu – Danube GeoHeCo”*. Preuzeto sa redasp.rs
- Regionalna agencija za prostorni i ekonomski razvoj Raškog i Moravičkog okruga (2022). *Misija, vizija, ciljevi*. Preuzeto sa <https://www.kv-rda.org/misija-vizija-ciljevi/>
- Regionalna razvojna agencija JUG (2024). *Održan forum o regionalnom razvoju – APV 2024*. Preuzeto sa <https://www.rra-jug.rs/obavestenja/odrzan-forum-o-regionalnom-razvoju-apv-2024/>
- Regionalna razvojna agencija Kosova i Metohije DOO Kosovska Mitrovica (2018). Preuzeto sa <https://search.bisnode.rs/rs/1147147/regionalna-razvojna-agencija-kosova-i-metohije-doo-kosovska-mitrovica/>
- Regionalna razvojna agencija Srem (n.d.). *O nama*. Preuzeto sa <https://rrasrem.rs/o-nama/>
- Sabatti, B. (2022). Implementacija sustava upravljanja kvalitetom u regionalnim razvojnim agencijama. *Zbornik Računovodstvo i menadžment*, 23(1), 251-260.
- Stipanović, B. (2017). Evaluacija uloge regionalne agencije Rera u promicanju mjere potpore razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava. *Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, 8(1), 79-83.
- Šabić, D. & Vujadinović, S. (2017). Regional development and regional policy. *Collection of Papers - Faculty of Geography at the University of Belgrade*, 65(1a), 463-477. doi: 10.5937/zrgfub1765463V
- Uredba o utvrđivanju uslova, kriterijuma i načina akreditacije za obavljanje poslova regionalnog razvoja i oduzimanje akreditacije pre isteka roka na koji se izdata (Službeni glasnik RS, br. 74/2010, 4/2012, 44/2018 – dr. zakon, 69/2019 i 113/2022)
- Vojnović, B., Cvijanović, D. & Rodica, B. (2013). *Faktori regionalnog i lokalnog ekonomskog razvoja*. Beograd: Institut za ekonomiku poljoprivrede.
- Vujadinović, S. & Šabić, D. (2017). The importance of regions in geographical research. *Collection of Papers - Faculty of Geography at the University of Belgrade*, 65(1a), 195-208. doi: 10.5937/zrgfub1765195V
- Vujadinović, S., Šabić, D., Gajić, M., Golić, R., Kazmina, L., Joksimović, M., Krstić, F., Malinić, V. & Sedlak, M. (2023). Tourism in the context of contemporary theories of regional development. *Journal of the Geographical Institute "Jovan Cvijic", SASA*, 73(3), 355-370. <https://doi.org/10.2298/IJGI2303355V>

THE IMPORTANCE OF REGIONAL DEVELOPMENT AGENCIES IN PROMOTING THE REGIONAL ECONOMY IN THE TERRITORY OF SERBIA

Nemanja Josifov⁵, Marko Sedlak⁶, Milan Mladenović⁷

Abstract: The paper presents the roles played by regional development agencies in the territory of Serbia, which relate to the promotion of regional development and strengthening the competitiveness of the region. An overview of their establishment, operations, missions, and visions for the prosperity of the region is given. Attention is paid to the procedures that must be fulfilled for the regional development agency to receive accreditation and be able to operate successfully. The goal is to consider how regional development agencies influence the stimulation of the entire economy of the region. The interaction between regional development agencies and local self-government units, as well as their relationship with the economy, scientific and professional public, is emphasized. Conditions for evaluation are presented, as well as possibilities for further improvement of work efficiency. The importance of regional development agencies in strengthening cultural life and promoting interregional cooperation was presented. The focus is also on the interactions that exist between regional development agencies, but also on the relationship that the state level of administration has towards their work and operations.

Keywords: regional development agencies, economy, regions, regional development, culture

⁵ Univerzitet u Beogradu - Geografski fakultet, Studentski trg 3/III, Beograd, Srbija, nemanja.josifov@gef.bg.ac.rs, ORCID: 0009-0007-1400-4749

⁶ Univerzitet u Beogradu - Geografski fakultet, Studentski trg 3/III, Beograd, Srbija, marko.sedlak@gef.bg.ac.rs, ORCID: 0009-0007-9148-2664

⁷ Undergraduate student, milanmladenovic@gmail.com